

Økonomisk ubalance truer dansk forskning

DFiR's rapport *Viden i verdensklasse* viser, at dansk forskning ligger i den absolutte top målt på gennemslagskraft. Rapporten viser også, at dansk forskning aldrig har haft så mange midler som i dag. Universiteterne får flere penge – særligt fra eksterne kilder. Eksterne midler sikrer dynamik, men udfordrer samtidig universiteternes økonomiske stabilitet og dermed forskningens fundament.

Dansk forskning er i verdensklasse målt på forskningens impact – altså antal artikler i førende tidsskrifter og deres citationer.¹ En af grundene er, at der aldrig før har været så mange midler til forskning i Danmark. Ca. halvdelen af de danske forskningsmidler kommer fra basismidler på finansloven. Den anden halvdel søger forskerne i konkurrence via offentlige og private forskningsfonde og programmer (se figur 1). Der er imidlertid sket en vækst i den eksterne finansiering, og det tipper balancen mellem de to typer finansiering. Og det udfordrer universiteternes økonomiske stabilitet og dermed forskningens fundament.

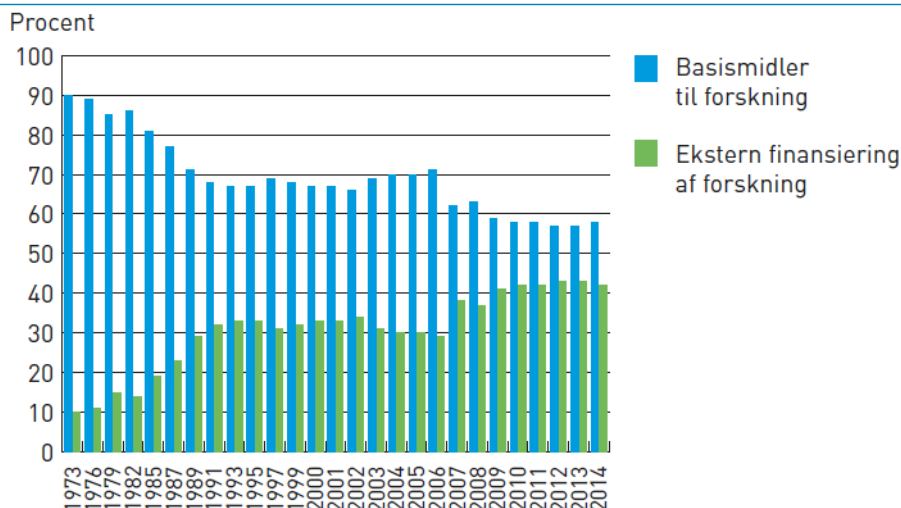
Siden midten af 00'erne har omkring 60 % af forskningen været dækket af basismidler og 40 % af eksterne konkurrenceudsatte midler, med variation fra fagområde til fagområde. Inddrager man de eksterne, private midler er balancen ca. 50/50. De eksterne midler tilfører forskningssystemet dynamik og er en væsentlig drivkraft for udviklingen af excellence. De er et helt nødvendige for at sikre et internationalt konkurrencedygtigt dansk forskningsmiljø.

At modtage eksterne midler til forskning medfører imidlertid udgifter for universiteterne til drift, bygningsændringer, husleje etc. Derfor er der et overhead til fri disposition for universiteterne på 44 % på de offentlige, konkurrenceudsatte midler til at dække disse omkostninger. En tilsvarende ordning findes ikke for de fleste private midler, som i omfang er ved at overhale de offentlige eksterne midler til forskning. En stor andel eksterne midler - og i særlig grad midler uden

overhead, som er frie midler for universiteterne - medfører derfor, at

universiteterne, når de prioriterer at modtage disse ikke-overheadbelagte midler, i sidste ende kan få færre ubundne midler at disponere over. Det har imidlertid den risiko indbygget, at andre kerneopgaver som forskningsbaseret undervisning og langsigtet stra-

Figur 1: De danske universiteters forbrug til forskning fordelt på finansieringskilder 1973-2014²

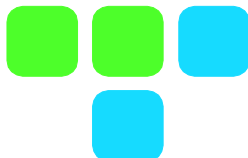
tegisk planlægning kan komme under pres. Både forskningsbaseret undervisning og langsigtet strategisk planlægning er med til at understøtte forskningsmiljøerne og opretholde det kvalitetsniveau, som er en forudsætning for, at forskerne kan hente de konkurrenceudsatte forskningsmidler hjem.

Hvis universiteternes basis svækkes yderligere af besparelser på basismidlerne, kan det betyde, at dansk forskning ikke bevarer sin gennemslagskraft og attraktive førerposition. Sådan ser det ud til at være gået i Sverige, som Danmark i mange henseender kan sammenlignes med. Det er derfor nødvendigt at holde et vågent øje med balancen mellem basismidlerne og de konkurrenceudsatte midler for ikke at miste gennemslagskraft.

Hvad kan vi lære af udlandet?

DFiR har undersøgt udviklingen i andelen af konkurrenceudsatte midler i Danmark, Sverige og Holland. I Sverige har andelen af konkurrenceudsatte midler til FoU været større end i både Danmark og Holland og udgør i dag over 50 %.³ Det svenske eksempel viser, at de konkurrenceudsatte midler er blevet fordelt til for mange formål, herunder formål, som ikke nødvendigvis var en del af universiteternes forskningsstrategi. Det har haft en negativ effekt på svensk forsknings gennemslagskraft.

I Holland har niveauet af konkurrenceudsatte midler derimod i en årrække ligget stabilt på omkring 30 %. Det har vist sig at være et godt grundlag for høj forsknings-performance. Hollandsk forskning har for færre FoU-midler, målt i procent af BNP, formålet at fastholde en højere gennemslagskraft end både svensk og dansk forskning. I Holland har der også været et betydeligt større forskningssamarbejde, herunder arbejdsdeling mellem universiteterne, end tilfældet er i Danmark. Begge eksempler viser, at flere eller færre konkurrenceudsatte midler ikke i sig selv skaber forskning i verdensklasse, men at

midlernes anvendelse og samarbejde mellem forskningsaktørerne er afgørende.

Løsningen – genfind balancen

Løsningen er ikke at mindske de konkurrenceudsatte midler, men at sørge for, at universiteterne fortsat kan levere et stabilt fundament for eksternt finansieret forskning.

Hverken de nationale eller internationale undersøgelser anviser en ideel balance mellem basismidler og konkurrenceudsatte midler. Men erfaringerne fra Sverige og Holland indikerer, hvor der er gode forudsætninger for at bedrive forskning med høj international gennemslagskraft.

I Danmark er udfordringen, at væksten i konkurrenceudsatte midler tilfører systemet mere dynamik, end basismidlerne leverer et stabilt fundament for. Og udviklingen i retning af den svenske fordeling er et faresignal, som vi skal reagere på for at undgå samme negative effekter som i Sverige. I den anden ende af spektret viser det hollandske eksempel, at stabilitet og samarbejde mellem forskningsinstitutionerne er vigtigt.

DFiR ser følgende løsninger på udfordringerne: Universiteterne og ministeriet må i fælleskab skabe rammer, der gør det muligt for basismidlerne igen at levere et robust fundament for forskningen – uanset om den er finansieret af eksterne midler eller basismidler.

En dialog med de private forskningsfinansierende fonde om forskningsprojekters forskellige typer af omkostninger og klarhed over, hvilke af disse fondene dækker og ikke dækker, vil være relevant. Tilsvarende er det nødvendigt, at universiteterne løser den ledelsesopgave, som består i at udnytte rammerne til at skabe det nødvendige økonomiske frirum. Et frirum, der gør det muligt at planlægge langsigtet og foretage de nødvendige prioriteringer, så universiteterne også i fremtiden kan understøtte forskerne i at tiltrække forskningsmidler gennem national og international konkurrence. Et sådant frirum kan

tilvejebringes på flere måder, fx ved at omprioritere de eksisterende midler, øge samarbejde og koordinering mellem universiteterne eller generel effektivisering og reduktion af administrative omkostninger. Løsningen består ikke i at dreje på et enkelt af disse eller andre "håndtag", men

For yderligere information kontakt:

Formand
Jens Oddershede
Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd
Telefon: +45 40 40 10 97
Mail: jod@sdu.dk

Nickie Spile
formand for arbejdsgruppen
Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd
Telefon: +45 25 26 57 13
Mail: nis@novo.dk

1. [Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd \(2016\) *Viden I verdensklasse - hvorfor klarer dansk forskning sig så godt?*](#)
2. Figuren viser de danske universiteters fordeling af forbrug til forskning og udvikling på interne (basismidler) og eksterne kilder (private og offentlige konkurrenceudsatte midler, herunder private fonde og private virksomheders midler til forskning og udvikling på danske universiteter). Se Center for Forskningsanalyse (2011), *Forsknings og udviklingsarbejde i Danmark 1967-2011* & Danmarks Statistik FoU
3. [The Danish Centre for Studies in Research and Research Policy, Aarhus University, Technopolis Group and Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning \(2016\). *Links between research policy and national academic performance - A comparative study of Denmark, Sweden and the Netherlands– Background report*](#)

gennem dialog og enighed mellem det politiske niveau og universiteterne om rammerne og strategien for, hvordan det skal ske. Målet er at blive enige om en langtidsholdbar model for finansieringen af dansk forskning både gennem basismidler og konkurrenceudsatte midler.

Læs mere

Uddannelses og Forskningsministeriet
(2015) [*Forsknings- og innovationspolitisk redegørelse 2015*](#)

Uddannelses og Forskningsministeriet
(2016), [*Tal om forskning og innovation 2015*](#)

Finansministeriet (2016), [*Forslag til finanslov for finansåret 2016 - § 19. Uddannelses- og Forskningsministeriet*](#)